

16435.
DE
ACCURATIORE PHTHISEOS
PITUITOSAE,
SEU
BLENNORRHOEAE
PULMONUM DIAGNOSI,

QUAM
CONSENTIENTE AMPLISSIMO MEDICORUM
ORDINE

IN
UNIVERSITATE LITTERARUM
CAESAREA DORPATENSI,

AD GRADUM

MEDICINAE DOCTORIS

LEGITIME IMPETRANDUM PROPONIT

AUCTOR

THEOPHILUS HEINE,
BORUSSUS.

.....
DORPATI,

EX OFFICINA ACADEMICA J. C. SCHÜNMANNI.

MDCCCXVIII.

Imprimatur,

ea quidem sub conditione, ut, simulac dissertatio haec typis excussa sit, priusquam divulgetur, septem exemplaria, quae secundum supremum mandatum distribuenda sunt, administrationi universitatis, cui librorum censura commissa est, tradantur.

D. Lud. Emil. Cichorius,
Anat. Physiol. et Medicinae legalis Prof. P. O.
Censor.

D17784

§. I.

Blennorrhoeae in pulmonibus accidentis causam ejusque cum phthisi necessitudinem commemorat.

Cum amplissima prae aliis partibus et visceribus integumentorum communium productione, cavitatis suae involucri, potita sint respirationis organa, eadem simul incredibili vasorum exhalantium glandularumque mucipararum gaudere multitudine, profecto haud miraberis. Hinc non fieri non potest, quin innumerabilis spiritus ducendi et emittendi latebrae ac recessus, puta vesiculae pulmonales, perpetuo irrorentur lubricenturque secreto in ipsis humore lymphatico. Quae quum secundum na-

turam certisque limitibus circumscripta est secretio, ita nimirum, ut quidquid aëris in receptaculis collectum fuerit vaporis aquosi pituitaeve, ex intervallo cum spiritu nuptum rursus emittatur: tuendae pulmonum integritati prospicit vel saltem eosdem non affligit. Contra eadem, simulatque qualemcunque ob causam modum terminumque semel egressa, tussim refractariam cum sputis copiosis mucosisque fecerit, et ob causam hoc rerum eventum vulgo priorem, (quam equidem prostante quodam phthisis seminio, aut eximia ductuum bronchialium relaxatione contineri crediderim) et inprimis ob delectricem excreationis protractae tum in corpus univsum, tum in pulmones ipsos potestatem, nequaquam susque deque habenda est. Namque praeterquam, quod temporis progressu vel indolem acrem nactus, qui initio mitis, inodorus et insipidus fuerat, humor excrementitius, contra naturam irritare, arrodere, quin adeo exulcerare, aut nodis illatis denurpare, vel abnormem in modum inspissatus (cujus quidem casus illaetabilis exemplum prae aliis memoratu dignum Warren retulit) penitus infarcire potest bronchiorum ductulos, magno illius dispendio, quod nonnunquam, teste inclyto Chalmers, singulis diebus trium librarum pondus excedere

dicitur, vires humoresque in universum pessumdari, nemo est, qui nesciat. Ne multis quidem insuper ea, quae a perturbato respirationis ideoque vel sanguificationis negotio seorsim pendent, commemorabo incommoda.

§. II.

De morbi blennorrhoeici phthisin mentientis notione accuratius exscribenda.

Etsi vero vel liberalior materiae pituitosae rejectio, qualem in catarrhis videmus, haud raro impune prorsus feratur; longa tamen eaque haud obscuro carnis viriumque decremento juncta, morbum sui generis efficit, quem equidem, licet a plerisque, rerum eventum intuitis, ad phthises relatum, cum Frankio et Reilio blennorrhoeis annumerare malim. Namque, ut phthisis generatim (sive hanc auctore Galeno qualemcunque corporis consumptionem sive cum Swietenio tabem labis purulentae prolem definieris) a qualibet insigni humorum laudabilium jactura ortum trahere potest: ita seorsim specie

ea, cui inter alios complures cel. Murray et Wichelhausen pituitosae cognomen indiderunt, non tam urgente muci excreatione sese prodit, quam potius ex ea demum nimis copiosa et protacta emergitur.

Objici quidem huic sententiae potuerit, quod in antecessum concedimus, haud raro manifesta inveniri tabis pulmonalis verae symptomata, quae postquam per longum tempus immutabiliter consistere, tandem exasperet aut compescat subsecuta laticis mucosi excreatio. At enimvero, hoc ubi accidit, nequaquam cum ea, quae pulmonum a pituita nimis liberaliter excreata repetenda sit, phthisi secunda, neque cum idiopathico pectoris rejectamento, sed cum primaria quaedam organi adfecti labe sputisque mere symptomaticis criticisve rem sese habere quis est, qui non intelligat?

Juvabit igitur, ut supra posita satius dilucidentur, ante omnia in veram phthisis pituitosae perperam sic dictae notionem inquirere. Hujus quidem ad amussim construendae causa, juxta ominosam pituitae rejectionem, vel ob hanc notam organi adfecti vitiositatem corporisque universi colliquationem respici oportet.

Quae cum plerumque recta, rarius autem interveniente corruptela ulcerosa, ex mucro morbi causa prodeat, jam dudum celebri Swietenio atrophiae, quam phthisis pituitosae, magis idonea visa est hujus morbi denominatio. At enimvero hac de re medentis parum utique refert; quoniam, cum primum haud obscura pulmonis jamjam vitiati febrisque carnem depascentis ingruerint symptomata, de aegro fere conclamatum est. Atqui, quam maxime de singulari ea, quam ad medicinam minus refractariam, incipientem nuncupant, tabis mucosae specie bene cognoscenda agitur. Haec quidem est, quam adhuc intra tussim tolerabilem et sputa sola persistentem, licet in phthisin plus minusve pronam, blennorrhoeae pulmonum tabificae titulo insignire velim.

§. III.

Blennorrhoeae, quam phthisis pituitosae, denominationem morbo nostro aptiorem esse, argumentis empiricis evincit.

Fac vero, perinde esse, hoc, an illo nomine utare;

morbus tamen noster, minimum recens natus, a leucorrhoea, fluxu coeliaco aliisque hujusmodi profluviiis, quorum et suppressorum quandoque vices agere solet, modo sedis ratione discrepat.

Eam ob causam, vel constante adhuc pulmonum integritate aegrique habitu in phthisin minime proclivi, nunquam non parvi duci meretur, quae modo spem, modo periculum ostendit, sputorum copia et indoles. Quantum nempe mucosum animali, quoad partes elementares a gammatibus sinceris proxime distante, non possit non inesse nutricia materiae, Arabum imprimis, quorum pars haud exigua solo fere eo, quem Mimosa Nilotica largiter plorat, succo alitur, exemplis jam evincitur. Enimvero, sicut nimiam hujus exsudationem passae exarescunt demum arbores; ita quoque animantium in corporibus deficere non solet, quin humoris illi similis immoderata ob jacturam similia contingant tabis deploratae phaenomena.

Idcirco utique laudari meretur celebris Huxhamus, qui pituitae nimis liberaliter et diu rejectae incommoda ad illos morbos compararet, qui diabetem atque

diarrhoeam longam subsequuntur atque cum vel absque omni labe purulenta post mortem detecta aegros contabescere vidisset, exinde concluderet, phthisis ulceratae exempla generatim minus frequenter accidere, quam vulgo creditur.

§. IV.

De rerum circumstantiis, quae difficilem et interdum fere inaccessam reddunt blennorrhoeae pulmonalis diagnosin.

Quemadmodum vero phthisin pituitosam confirmatam a pulmonum blennorrhoea, sic etiam hanc ab exscreatione purulenta internosci opus est. Id quod tamen minus, quam vulgo putatur, facile procedere, primum haud infrequentes peritissimorum adeo virorum hac in re errores extispicilis detecti comprobant. In quibus ipse celebris Murray dum fratrem suum, pulmonum ulceribus tentatum, tabe mucosa laborare sibi sinxerat, de exitii secuti causa non prius, quam inciso mortui cadavere certior factus est.

Enimvero et ingentem sputi puriformis prodire posse copiam, pulmonibus satis integris, Haenio et Swietenio testibus fide dignissimis, concedere tantum abest, ut dubitemus, ut potius, quotquot observatorum propriam aliorumve dexteritatem fortunamque secundam in phthisi confirmata persananda encomiis extulerint, tot eorum purulento laticis expectorati adspectu deceptos, blennorrhoeam pro ulceratione vendidisse, nobis persuasum sit. Interdum quoque suppurationes magnas, absente omni sputo febreque phthisica, pulmones invadere, ut ne multa hujus rei argumenta proferam, solis vomicarum clausurarum exemplis jam evincitur.

Huc porro accedit, quod phthisicorum complures de rerum eventu nimis securi, aut non prius, quam ipsorum de salute jam actum est, medentis opem quaerere aut morbi contracti modum reticere solent.

Quod reliquum est, etiam diversissima puris mucique a se invicem discernendi auxilia chemica, in quibus recensendis jam alii jucundum otium nobis fecerunt, ob laticis utriusque missionem, tum aliis in corporibus, tum in iisdem alio tempore aliam, vix et ne vix quidem certi quidquam referre possunt.

§. V.

Differentiae semiologicae, quae phthisi pulmonalem purulentam inter mucosamque intercedit, in melius instruenda dignitatem paucis ostendit.

Cum antiquitus in definienda phthisi pulmonali non convenisset inter medicos, nec fieri non poterat, quin diversis morbi hujus in generibus a se invicem internoscendis alter altero majorem subtilitatem aut concordiam ostenderet. Sic ipse adeo immortalis Morton, licet symptomata intuitus diversissimas recenseret tabis species, mucosae tamen, quam partim sub scrophulosa, partim sub asthmatica comprehendisse videtur, nullibi mentionem fecit. Contra diligentissimus Reid priori viro eatenus addictus, ut proximam omnis phthisis causam in labe quadam purulenta quaereret, communi phthisis pulmonalis titulo cuncta et singula hujus genera complexus est.

Verum enim vero, hodieque dari nonnullos eosque haud mediocres viros, quibus cum celebri Heckerio perinde esse videtur in medicina facienda, mucus largiter expectoratus, an labes purulenta tabis instantis causam attulerit, tanto utique magis miror, quanto minus dubitare licet, fore, ut quam utrique causae accommodatam credunt, eandem curationem aegri haud impune ferant. Etenim, quonam jure meo viris doctioribus hac in re adversari posse mihi videar, modo nonnullis argumentis ab experientia profectis demonstrare liceat:

- 1) Luculentissimum idque satis frequens medellae ejusdem ad utrumque phthisis genus neutiquam aequabiliter laudandae, licet ceteroquin haud raro salutiferae, exemplum solenni adeoque populari methodi lenientis involventis atque molliter nutrientis usu continetur. Quaecunque enim huc referri debent, dulcia, mucilaginosa, farinosa, et his similia, utut in phthisi ulcerosa cum tussis compescendae, tum aegri servandi vel minimum longius trahendi causa utiliter adhibentur, in pituitosa tamen et corpore universo et pulmonibus majorem in modum re-

laxandis morbum, alias forte minus refractarium, insanabilem reddere possunt. Atque vicissim, quae hoc in genere, sputis ex prostante torpore immorigeris aut suppressis, optime conveniunt, Squilla, Senega, sulphur stibiatum aliaque hujus tribus expectorantia remedia, in illo tam parum tuta sunt, ut ob ingentem organi affecti sensibilitatem et novas inflammationes facere et inchoatam corruptionem ulcerosam mirum in modum accelerare possint.

- 2) Aliud argumentum idque sententiae corroborandae meae magis adhuc idoneum a remediis bituminosis et balsamicis, olim panaceae instar ad purganda sanandaque pulmonum ulcera commendatis, repetendum est. Quae nimirum, si quid commodi in lue tabida praestiterint, aut impune saltem lata fuerint, id absente potius ulceratione ob aliam causam accidisse, ideoque magnopere laudandos esse recentiores viros, qui rejecto et exploso isto veterum praejudicio, summam moderationem cautionemque in resinae Myrrhae, balsami Capaivae et Peru-

viani, olei Asphalti rerumque similibus usu imperarent, ratiocinio periculisque clinicis evictum est. Cum autem salutaris, quem heroica illa medicinae remedia non raro habuisse dicuntur, effectus causa, ut hodie nemo nescit, quam maxime ad calefacientes et valide excitantes ipsorum virtutes redeat, eadem nequitiam in phthisi ulcerosa huicque juncta stimulorum fortiorum impatientia, sed modo in tabe mucosa et eximia, quam haec supponit, pulmonum relaxatione securam promittere opem, diligentissimo sententiae hujus fautori lubenter subscribimus. Fac igitur phthisin purulentam, quam medicus forte pituitosam habuerit, incongruis istis tractari remedium calidum stimulis; quam valde illis possint augeri et accelerari tum febris hecticae, tum tabis ulcerosae progressus, vel adversariorum testimoniis passim confirmatur.

- 3) Quae porro a virtutis tonicae praestantia in phthisi mucosa nunquam non commendabilem sese praestitit, Cinchona, hujus quidem

usum saepe in tabe purulenta, praesertim sputis imminorigeris aut inflammatione, etiamsi tantilla adhuc superstita, propter maximum damnum imo etiam exitiale, utique tutum non esse neque commendabilem, testes fide dignissimi perhibent.

- 4) Itemque opium, quod phthisi purulenta laborantibus ad tussim compescendam et somnum adducendum, vespere praesertim, utiliter praescribitur, in pituita pulmones replente non aliter atque in asthmate ob hanc causam nato, et majorem inferre organi adfecti laxitatem et sputa suppressere valet, nisi irritans medicina v. c. senega opio addita fuerit.

- 5) Ecquis denique est rationalium virorum, qui numerosis emeticorum in phthisi pulmonali salutarium exemplis nimis confusus, eadem prostante ulceratione haud minus auspato, quam pituitae pulmones infarciendis in collivie sputorumque tenacium lentore aegris propinari posse crediderit?

Quae quo facilius novis augeri possent argumenta hactenus relata, eo minus in haec attentos latebit, quanti utique in ipsa medela dextre instituenda, cum phthisi mucosa, an cum alio morbo huic simili rem habeamus, certis et indubitatis notis depromi posse referat. Eorum vero recensensus paragrapho sequente continetur.

§. VI.

De propriis phthisis pituitosae incipientis seu blennorrhoeae pulmonum tabificae notis.

In quocunque morbo ab aliis examussum internoscendo praepimis de eo agitur, ut quae accidentaliter in eo evenerint, a constantibus ac perpetuis exquisite ac subtiliter separentur. Similiter in eo, quod accuratius definiendum suscepi, phthisis seu potius blennorrhoeae genere quam maxime opus est, ut morbi vere et simpliciter talis, non complicati ac degenerati formam et aspectum intueamur. Phthisis autem ea, quam vulgo pituitosam nuncupant, nunquam non prior haud obscuris, quae ad phthisin veram pertinent, tabis confirmatae labisque ulcerosae notis, ab his-

dem quod sciamus, nonnisi causae instar ab effectu differt. Atque cum phthisi pertimescendae antevertere, quam mederi confirmatae, utique facilius sit, artifice quoque non tam huius, quam potius illius, considerata sunt signa diagnostica. Haec autem sequentibus continentur:

- 1) Haud levis utique morbi, de quo dignoscendo agitur, a mera pulmonum blennorrhoea, quam a phthisi stricte sic dicta, propius distantis nota jam exinde elucet, si prostante pituitae exscreatione reliqua aut complura penitus absint phthisis confirmatae symptomata, quorum praecipua febricula vespertina, sudoribus matutinis, fixo pectoris dolore, carnis decremento, virium collapsu, somno deficiente, insolito sputorum foetore etc. continentur.
- 2) Phthisis, quam blennorrhoeae pulmonalis, minor adest suspicio, ubi perpetim et largiter pituitam etussientes nec ab Aretaeo jam reprehensive gibbositatis vitio, nec ista diffamata praediti sunt structura, quae habitu gracili ac praelongo, scapulis alarum instar elevatis, pectore angusto ac depresso, itemque collo praeter

modum tenui, hominis ad phthisin habitum sistit.

- 3) Morbum in blennorrhoeis habendum esse, in propatulo est, si a gonorrhoea, leucorrhoea, coeliaco fluxu aut qualicunque huius tribus profluvio suppresso sputa mucosa prodierint aut cum eodem alternas vices agant. Ita feminas novi, quae fluore albo tentatae, durante vero menstruatione ab eodem immunes, magnam pituitae copiam tussiendo rejicerent.
- 4) Si vulgares blennorrhoeae pulmonalis causas repicis, haec saepissime ortum sumit a catarrho longo cum eoque facile commutatur. At enimvero, ut in hoc morbi genere tussendi cupiditas laticis ejecti quantitatem longe superat aegrumque, vel absente febre et marcere, continuo male habet: ita in phthisi mucosa adhuc recente sputa, licet haud absque magno carnis viriumque decremento, tamen cum levamine secidunt, et quoad copiam immensam tussi satis levi vix et ne vix quidem comparanda sunt.
- 5) Aliud phthisis, blennorrhoeam nondum secutae, indicium est, si copiosissimam pituitae

glutinosae, spumescens, albae insipidae et inodora, vel et pro re nata flavescens, viridis foetidaeque rejectionem neque spiritus difficultas neque decubitus in latus alterutrum difficilis committatur.

- 6) Ceterum phthisi pituitosa implicatis vel hoc proprium est, quod, etsi persaepe medicinam omnem aspernantes vitam suam longe satis protrahant, a minimo tamen circa diætatem admissio errore appetitu privari soleant. Itaque persaepe accidit, ut morbo ad exitium properante non tam pulmonem, quam potius ventriculum, pro morbi sede habeant.
- 7) Blennorrhoeae jam in phthisin versae signa prostare credimus, simulatque tussis, antehac levis et omni tempore aequalis, post qualemcunque corporis exercitationem, praesertim vero noctu et post pastum cum superveniente pectoris oppressione spirituque laborioso mirum in modum intenditur, sputis una quoad colorem et consistentiam alteratis vel suppressis, aut immergeris. Itemque mali ominis est, si quod ante per omnes partes aequaliter calebat, corpus, quo-

tidie leviter horrere incipit, aut manus vola pedisque planta calorem tangenti urentem offerunt.

8) Raro, sed interdum tamen, accidere solet, ut morbo adhuc recente, dolor acutus isque simul urens sub sterno aegrum excruciet, sputo una ex intervallo modo difficulter prodeunte, modo acri, spumante passimque sanguinis particulis striatim intermixto aut granulis inquinato. Quibus si praesertim adhuc febricula supervenerit; peculiaris quandam pulmonis labem, maxime tuberculosam, seu blennorrhoeae praecursorem commitemve haud perperam supponimus.

9) Etsi denique, ut jam supra annui, quae circa puris mucique differentiam indagandam facta sunt, pericula cum recentioribus harum rerum arbitris, Gotthardo et Mirabellio, dubia et incerta habemus; restat tamen aliquod signum, quod cum aliis conjunctum, ad ipsam accuratiorem, quam desideramus, blennorrhoeae pulmonalis diagnosin, symbolam suam conferre posse, equidem haud prorsus negaverim. Nimirum puris magna est in fermentationem acidam putridamque proclivitas; quum contra mucus, praeterquam, quod vel diutissime servatus omnis acoris expertem sese praestat, lento quoque pede ad putredinem vergat.
